

Regeringskansliet
(Socialdepartementet)
103 33 Stockholm

Remiss: Otillåten egendom och hot inom den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården. Rapport från Socialstyrelsen

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker i stort de förslag som lämnas, men vill samtidigt framföra följande.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att utreda och vid behov föreslå åtgärder för att förhindra dels att otillåten egendom förs in på inrättningar för sluten psykiatrisk tvångsvård och sluten rättspsykiatrisk vård, dels att patienter som ges sådan vård hotar eller företar straffbelagda gärningar mot personer utanför vårdinrättningen.

Socialstyrelsen har begränsat de förslag till lagändringar som läggs till att enbart omfatta vård som ges med stöd av lagen om rättspsykiatrisk vård, LRV. De åtgärder som föreslås består i utökad möjlighet för vårdgivaren att införa allmän inpasseringskontroll, något som idag enbart är möjligt för vårdinrättningar med säkerhetsnivå 1 och 2, samt en ny möjlighet för vårdgivaren att besluta om allmän kontroll av inkommande försändelser. Kontroll av försändelser kan idag enbart göras efter beslut i enskilt fall. Vidare föreslås en viss förstärkning av patientens ställning i jämförelse med dagen situation, genom att patienterna ska ha möjlighet att närvara när försändelser öppnas, om det inte är olämpligt. Den sistnämnda ändringen ska även gälla i de fall som regleras i LPT, dvs. då försändelser öppnas efter beslut i enskilt fall. Fakultetsnämnden tillstyrker att ytterligare kontrollåtgärder begränsas på så sätt som anges.

De åtgärder som föreslås innebär, som framhålls i utredningen, inskränkningar av de berörda personernas grundläggande fri- och rättigheter såsom de garanteras i regeringsformen, Europakonventionen och, i tillämpliga fall, Barnkonventionen. För att sådana inskränkningar ska vara möjliga förutsätts att åtgärderna är proportionerliga i förhållande till det ändamål som eftersträvas, i detta fall en god och säker vård för patienterna samt en säker arbetsplats för personalen.

IVO har enligt utredningen funnit att de föreslagna åtgärderna är oproportionerliga (s. 70-71). I den särskilda etiska analys av Lars Sandman som bilagts utredningen framhålls att

Juridiska fakultetsnämnden

det är en förutsättning att de utökade tvångsmedlen utvärderas, för att kunna bedöma effekterna av god vård, vårdrelationen och vårdarrollen (s. 100). Socialstyrelsen har mot bakgrund härav motiverat förslaget om införandet av de inskränkande åtgärderna med att det ska åtföljas av en utvärdering av åtgärdernas konsekvenser för vårdmiljön, vårdrelationen och patientens möjlighet till rehabilitering, m.m. (s. 72).

Fakultetsnämnden delar den uppfattning som utredningen ge uttryck för, att frågan huruvida åtgärderna kan anses proportionerliga är svårbedömd. Det kan ifrågasättas om det är lämpligt att rättighetsinskränkande åtgärder införs på prov, utan att tillräckligt underlag har presenterats om att åtgärderna är lämpliga, nödvändiga och inte går längre än vad som behövs för att uppnå det eftersträvade målet. För det fall åtgärderna införs, bör även beslut om utvärdering av åtgärderna fattas samtidigt.

Behovet av utvärdering och fortsatt översyn förstärks av ytterligare två faktorer som utredningen framhåller. För det första har utredningen visat att användandet av de tvångsmedel som tillämpas i dag skiljer sig betydande mellan olika vårdgivare. Vad gäller kontroll av försändelser framgår att vissa vårdgivare knappt har fattat något beslut om kontroll under den senaste tvåårsperioden, medan andra fattar 100-120 beslut i månaden (s. 63-64). Det framgår inte av utredningen om de stora skillnaderna kan förklaras med skillnader i den bedrivna verksamheten, eller om det beror på olika tolkning av lagstiftningen. Socialstyrelsen anger att det finns skäl att ytterligare utveckla och förtydliga lagstiftningen genom föreskrifter, handböcker och annat stödmaterial (s. 67). För det andra framkommer av utredningen att det nu tillämpliga regelverket för rumsvisitation är oklart, samt att det kan finnas behov av vidare utredning av användandet av drönare i samband med vårdinrättningarna (s. 77).

Sammantaget ges intrycket att det finns ett fortsatt behov av översyn av lagstiftningen på området.

Vad gäller frågan om det bör införas en rätt för här aktuella vårdformer att granska så kallad myndighetspost, utövar vad som gäller idag, delar fakultetsnämnden Socialstyrelsens uppfattning: en sådan rätt bör *inte* införas. Värde av en rätt till icke-kontrollerad kommunikation med myndigheter och dylikt måste anses kraftigt överstiga de behov av kontroll som må anses ligga i den andra vågskålen (de senare behoven verkar heller inte – i vart fall omfångsmässigt – vara särskilt stora, se s. 61). Med detta sagt vill fakultetsnämnden tillägga att den begreppsapparat som används för att diskutera frågorna inte är optimal: med ”hot” avses i Socialstyrelsens redovisning ”en handling som inte når upp till ett brott” (s. 78). Samtidigt är det rimligt att tro att vad som kan åstadkommas i straffbelagd väg genom brev försändelser främst är just olaga hot (BrB 4:5), jämte ofredande (BrB 4:7) och vissa brott enligt BrB kap 5. Det hade, åtminstone om Socialstyrelsens förslag gått i riktning mot en rätt för vården att granska myndighetspost, varit önskvärt med mer utvecklade resonemang i dessa hänseenden.

